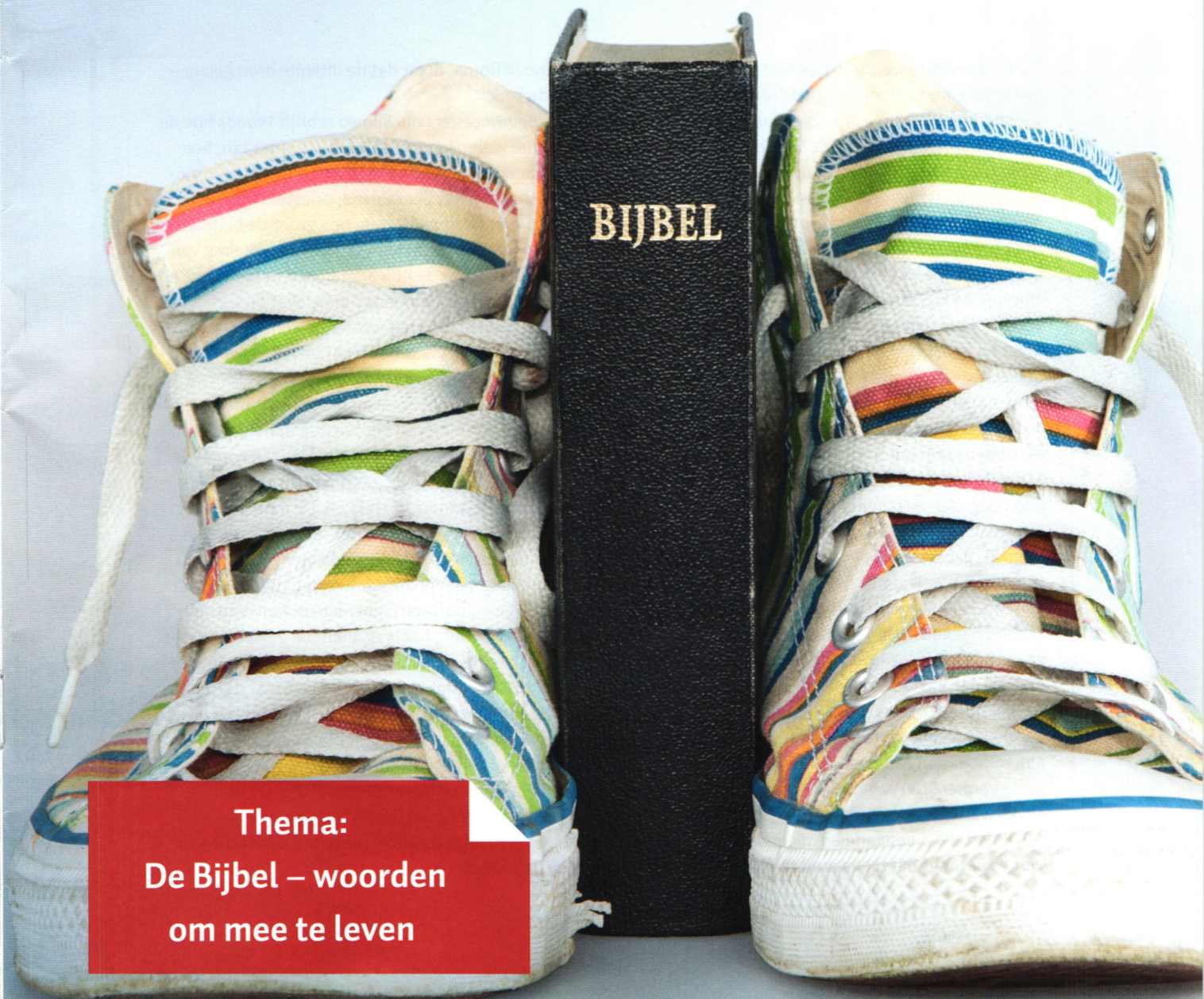

Ouderlingen {blad} voor Pastoraat en Gemeenteopbouw

Thema:
**De Bijbel – woorden
om mee te leven**

4 De Bijbel – een boek om mee te leven

Ter inleiding op dit themanummer – RICHARD VISSINGA

6 De Bijbel - boek tussen Gods Woord en wereldliteratuur
Hoe en waartoe laat de Bijbel zich lezen? – SAKE STOPPELS

10 Het gezag van de Bijbel
Het gezag van de Bijbel wordt bediscussieerd en betwist. Moeten er heilige huisjes omver? – KLAAS SPRONK

14 Kunst: een venster op de hemel?

Behalve als geloofsboek is de Bijbel ook als cultuurboek te lezen – PETER SIEBE

19 'Niet jij leest het Woord, maar het Woord leest jou'
Een 'manier van bijbellezen' is de Lectio Divina – EVELIEN GARDEBROEK

22 De Bijbel voorgelezen
Elkaar de Bijbel voorlezen, week na week en boek voor boek, is ook een weg naar verstaan – ALFRED DE GROOT

25 Bibliodrama brengt verhalen tot leven

In het verhaal kruipen, je een rol aanmeten, al spelend betekenis ontdekken – COCKY FORTUIN-VAN DER SPEK

29 Theaterweekend in Dieren
Jongeren brengen in een paar dagen een verhaal op de planken – JANTINE GROENEWOLD-MOOIBROEK

VOLGEND NUMMER

Het lied in het pastoraat

Bijbelwoorden nu

Pionieren

In de 5e aflevering een algemeen verhaal over pioniersplekken, op basis van het synode-rapport.

Ethiek in beroepingswerk

Over de mogelijkheden, afspraken en regels waarmee beroepingscommissies werken.

Het synode-besluit over 'pionieren in de PKN'

Een reflectie op het voortgangsbesluit dat de synode onlangs nam.

Wensen rondom de uitvaartdienst

Een handreiking voor wie wil nadenken over het laatste afscheid.

Rondom de tafel

Onze dagelijkse maaltijden en de viering van het avondmaal in verband gebracht.

Over het gezag van de Bijbel wordt flink gediscussieerd. Bijbelteksten worden verschillend gelezen en geïnterpreteerd. Tegelijk wordt veelal toch gesproken over een heilig boek en Gods woord dat houvast biedt en richting wijst. Hoe kunnen we de Bijbel in onze tijd en wereld als bron van inspiratie en gezaghebbend geschrift blijven lezen en verstaan?

KLAAS SPRONK

Prof.dr. K. Spronk is hoogleraar Oude Testament aan de Protestantse Theologische Universiteit te Amsterdam

Het gezag van de Bijbel

Wat is gezag?

Als er over gezag gepraat moet worden, dan is er doorgaans een probleem. Het ware gezag staat namelijk niet ter discussie. Dat heb je gewoon. Denk maar aan de schoolmeester of -juf of de leraar op de middelbare school. Sommigen hadden gezag en anderen niet. Als leerling voelde je dat haarfijn aan, ook al was niet altijd duidelijk waar dat nu precies in zat. Ze hadden natuurlijk altijd wel macht over je. Ze gaven je cijfers en ze hadden de mogelijkheid om je te straffen. Maar als het erop aan kwam was dat niet beslissend. Je had ook wel door hoe sommigen probeerden gezag te krijgen. Een bekende truc was om tijdens de eerste les heel streng te zijn. Dan zat de schrik erin en kon men daarna de teugels langzaam laten vieren. Mensen met echt gezag hebben geen trucjes of machtsmiddelen nodig. Daar luister je naar omdat je beseft dat ze wat goeds te zeggen hebben. Die gehoorzaam je omdat je aanvoelt dat je hun leiding kunt vertrouwen.

De status van de Bijbel

Over het gezag van de Bijbel wordt flink gediscussieerd. Daar moet dus wel iets mis zijn. Wie er van buitenaf naar kijkt, verbaast zich erover: heel de christen-

heid heeft de Bijbel hoog in het vaandel staan, maar de Bijbel houdt de christenen niet bijeen. Het is ook interessant om te zien hoe de omgang met het heilige boek verschilt van die van Joden en moslims. Kenmerkend voor de joodse omgang met de Tenach ('ons'

Kenmerkend voor de joodse omgang met de Tenach is de speelse omgang met de teksten

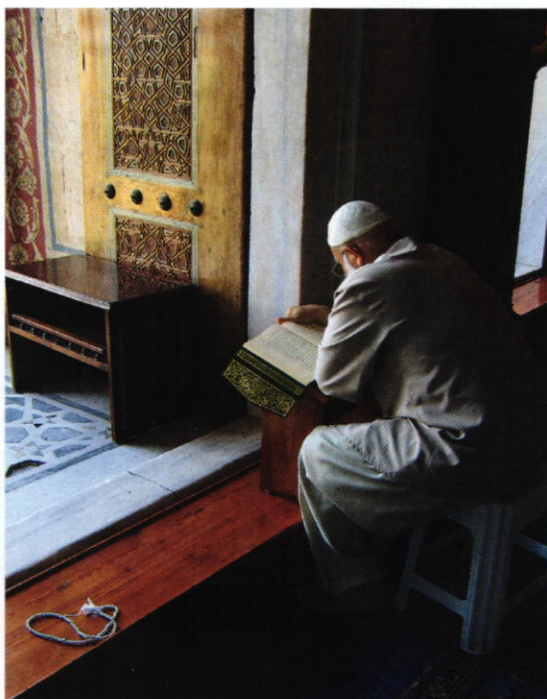
Oude Testament) is de rabbijnse traditie, die in een voortdurende discussie op zoek is naar de samenhang van de teksten en de manier waarop ze toegepast moeten worden in nieuwe situaties. Het gezag van de Tenach is boven elke twijfel verheven, maar belet een speelse omgang met de teksten niet. Moslims beschouwen de Quran als volmaakt. Het ideaal is om de tekst uit je hoofd te kennen. Verbaasd kijken moslims naar christenen die hun heilige teksten durven te relativiseren en die wijzen op tegenstrijdigheden. Dat bewijst in hun ogen ook dat de Quran superieur is.

De Heilige Schrift

Sommige christenen zullen bij het hierboven geschetste beeld tegenwerpen dat zij de Bijbel

Het gezag van de Tenach is boven elke twijfel verheven, maar belet een speelse omgang met de teksten niet.

Moslims beschouwen de Quran als volmaakt.
Het ideaal is om de tekst uit je hoofd te kennen.

helemaal niet relativeren. Ze beschouwen heel de Bijbel, van kافت tot kافت, als het onfeilbare woord van God. Zo staat dat ook in de belijdenisgeschriften. Lees er de Heidelbergse Catechismus en de Nederlandse Geloofsbelijdenis maar op na. Zij kennen de Bijbel het hoogste gezag toe. De belijdenisgeschriften zelf zijn ook ondergeschikt aan de Bijbel. Dat wordt heel goed duidelijk in een verhaal over Frederik, de keurvorst van de Palts. Hij had de grote geleerden van zijn tijd de opdracht gegeven tot het schrijven van de Heidelbergse Catechismus. Toen zij hem

die aanboden was hij er heel tevreden over, maar hij zei er bij: 'Zo er iemand mocht zijn van wat ouderdom ook, staat of rang, vriend of vijand, ja, de alleringste keuken- of staljongen, die mij uit de Bijbel beter kan onderrichten, ik zal hem zeer dankbaar zijn en gaarne de goddelijke woorden erkennen.' In diezelfde traditie staat de vraag die aan ambtsdragers in de Protestantse Kerk wordt gesteld: 'Aanvaardt u de heilige Schrift als enige regel van het geloof en wilt u zich verzetten tegen al wat daarmee strijdig is?'

Het omstreden gezag van de Bijbel

Er wordt dus groot gezag aan de Bijbel toegekend. Maar heeft de Bijbel dat ook uit zichzelf? Denk nog eens aan dat voorbeeld van de leraar voor de klas. Wie echt gezag heeft, is niet afhankelijk van de status die hem of haar wordt toegekend. Die straalt dat zelf uit. Is dat ook het geval bij de Bijbel? Er wordt vaak beweerd van wel. Men noemt de Bijbel dan nog steeds actueel, ondanks zijn ouderdom. De Bijbel is voor velen een bron van troost en inzicht, een richtingaanwijzer voor het leven van nu en een betrouwbare gids voor wat komen gaat. Veel mensen zien dat echter niet zo. Ze lezen misschien nog wel in de Bijbel, maar ze hebben er geen boodschap aan. Of ze verbazen zich over hoe anderen op gezag van de Bij-

bel vasthouden aan een allang achterhaald wereldbeeld of een inmiddels gewijzigde seksuele moraal. Ze schrikken terug voor de gewelddadigheid en onverdraagzaamheid jegens andersdenkenden zoals je dat aantreft in de Bijbel. Mensen van buiten de kring van de gelovige bijbellezer zijn vaak ook niet erg onder de indruk van de manier waarop de Bijbel verdedigd wordt. De geschiedenis leert dat dit vaak om achterhoedegevechten gaat. Het levert alleen maar vertraging op, waardoor het al te lang duurt voordat de kerk erkende dat de zon niet om de aarde draait, dat slavernij niet goed is en dat vrouwen niet ondergeschikt zijn aan mannen. Die nieuwe en betere inzichten haal je niet zomaar uit de Bijbel. Daar heb je leeswijzers voor nodig. Dat relativeert het gezag van de Bijbel, maar daarmee wordt hij niet minder waardevol.

Hulp bij het lezen

In de Bijbel zelf wordt al op de noodzaak van de goede leeswijzer gewezen. In Handelingen 8 wordt verteld hoe Filippus door een engel gezonden wordt naar een eunuch uit Ethiopië. Die is op weg van Jeruzalem naar huis en leest onderweg uit het boek Jesaja. Filippus maakt hem duidelijk dat het daarbij om Jezus Christus gaat en om de manier waarop hij de relatie tussen God en mens herstelt. Dat is iets wat in de loop van de geschiedenis van de christelijke kerk steeds opnieuw gebeurde. Bij de Reformatie deed Luther hetzelfde als Filippus. Hij bepaalde de mensen bij de kern van het geloof en dat deed hij aan de hand van bijbelteksten. Juist door die hartstochtelijke aanwijzingen van Luther gingen de oude teksten weer spreken. Daarmee werd het belang van die oude teksten weer duidelijk. Niet voor niets werd het *sola Scriptura* één van de grondregels van de Reformatie. Tegelijkertijd werd duidelijk dat de Bijbel alleen niet genoeg is.

Er wordt groot gezag aan de Bijbel toegekend – maar heeft die dat ook uit zichzelf?

Het schokkende voorbeeld van Jesaja

De zaak waar het om gaat, laat zich goed duidelijk maken aan de hand van de genoemde profeet Jesaja. Het naar hem genoemde boek is misschien wel het belangrijkste van heel de Bijbel. De verhalen over de profeet zijn een schoolvoorbeeld van het levende

woord van God. De teksten over de terugkeer uit de ballingschap laten zien hoe het geloof in de God van Israël de diepste crisis overwint. Het boek Jesaja hielp de discipelen ook te begrijpen wat er gebeurd was met Jezus Christus, die de weg naar God weer opent. Gelijk al aan het begin van het boek Jesaja maakt de profeet één ding goed duidelijk. De zaak waar het in het geloof in de God van Israël om gaat is niet in menselijke systemen te vatten. Jesaja was zelf verbonden aan de tempel. Dat is bij uitstek de menselijke poging om God een plaats te geven. Daar vonden ook de vaste rituelen plaats waarin de relatie met God steeds opnieuw werd gerealiseerd. Juist op die plaats kwam Jesaja met een schokkende boodschap: de offers komen God de neus uit en Jeruzalem lijkt meer op Sodom dan op een heilige stad. Men dacht God te hebben vastgelegd in weloverwogen regels en in plechtige ceremoniën. Maar men had het hart er niet bij. De inspiratie was vervlogen.

De onfeilbare Bijbel als heilig huisje

De tempel is er niet meer en offers worden er niet meer gebracht. In plaats daarvan is er de traditie,

Het geloof in God is niet in menselijke systemen te vatten

vastgelegd in heilige geschriften. Eerbiedig worden ze gelezen en toegepast. Ze vertellen van een tijd waarin profeten en schrijvers doorgaven wat ze als goddelijke inspiratie hadden ervaren. Dat gaven ze aan hun tijdgenoten mee als bemoediging, wegwijzer of als terechtwijzing. Dat werd door hun hoorders en lezers als gezaghebbend ervaren. In sommige gevallen duurde het wel een tijdje voordat men doorhad en erkende dat het om het woord van God ging. Soms hadden profeten dingen gezegd die niet in de smaak vielen (denk aan Jesaja) of niet goed waren begrepen. Pas achteraf zag men de waarheid en de waarde ervan in. Sinds de Bijbel is afgesloten gaat het er anders aan toe. Toch blijft nog steeds gelden dat Gods zaak niet in onze systemen te vatten is. Dat geldt ook voor de Bijbel. Je kunt die vergelijken met de tempel. We noemen die terecht heilig, maar het is niet vanzelfsprekend dat de Heilige daarin zelf ook aan het woord komt.

Waar blijven we dan?

Deze kijk op het gezag van de Bijbel kan een gevoel van onzekerheid geven. Hoe weet je nu of God zelf aan het woord komt in de Bijbel? Je kunt die onzekerheid bestrijden door die vraag helemaal niet te stellen en heel de Bijbel te aanvaarden als het onfeilbare en gezaghebbende woord van God. Dat lijkt heel gelovig en eerbiedig. Maar is het dat ook? Is het juist niet eerbiediger om toe te geven dat wij God, wie Hij is en hoe zijn geest ons kan inspireren, niet in mensenwoorden kunnen vatten? Dat geldt ook voor de woorden van de Bijbel. Tegelijkertijd leren we uit de Bijbel dat het wel steeds weer gebeurt: dat mensen worden geïnspireerd door Gods geest en zo zijn troost, kritiek en bemoediging kunnen doorgeven. Dat hebben bijbellezers door de eeuwen heen ook steeds weer ervaren. Zo werkt dezelfde geest die Jesaja inspireerde nog steeds en steeds weer nieuw door. Zo wordt de Bijbel een bron van inspiratie en verdient de Bijbel zelf het respect als gezaghebbend geschrift. □